

Odnos operativne i teritorijalne komponente oružanih snaga SFRJ

General-potpukovnik mr **KONRAD KOLŠEK**

Razmatranje odnosa operativne i teritorijalne komponente oružanih snaga kreće se u okviru generalne hipoteze, odnosno generalnog konceptijsko-doktrinarnog opredeljenja: oružane snage SFRJ su jedinstvene, čine ih dve komplementarne i relativno samostalne komponente oružanih snaga (Jugoslovenska narodna armija i Teritorijalna odbrana), od kojih svaka ima precizno utvrđenu doktrinarno-strategijsku ulogu koju ostvaruje u kontekstu jedinstvene strategije na jedinstvenom jugoslovenskom ratištu i pod jedinstvenim sistemom rukovođenja i komandovanja.

Obe komponente naših oružanih snaga u našoj doktrini i strategiji imaju ravnopravan tretman bez obzira što se težišta i prioriteti u izgradnji, opremanju u miru i u strategiji upotrebe u ratu mogu, shodno proceni strategijske situacije na ratištu, prenositi sa jedne na drugu komponentu. Osnovu za takav ravnopravan tretman obeju komponenti čini naša strategija kombinovanja čija je vojna suština kombinovan oblik oružane borbe, koji bi se u ratu ostvarivao sintezom borbenih dejstava na frontu, u vlastitoj pozadini i na privremeno zaposednutoj teritoriji.

UVODNE NAPOMENE

Razmatranje ove teme za nas, u ovom društvenom trenutku ima višestruki doktrinarni i praktično-politički značaj.

Prvo što valja imati u vidu jeste duboka društvena kriza u koju je zapalo naše društvo i koja zadire u temelje na kojima se gradi naš odbrambeno-samozaštitni koncept i naše oružane snage kao integralni deo i okosnica toga sistema. Kriza je takva da imperativno nameće potrebu revalorizacije svih strateških elemenata naše odbrane u savremenim uslovima, tako da stalno na dnevni red izbacuje zahteve *optimizacije* odbrambeno-samozaštitnih resursa shodno dostignućima i ograničenjima u razvoju društva, te po-

trebama i prioritetima koje nameće sagledavanje opasnosti i pretnji našoj bezbednosti i nezavisnosti na unutrašnjem i spoljnom planu. Bez sumnje, oružane snage, koncept i politika njihovog razvoja, tehnička i svaka druga modernizacija itd., pitanja su od prvorazrednog teorijskog, doktrinarnog i političkog značaja. U tim okvirima i u tom kontekstu valja sagledavati i značaj razmatranja teme kako je ona naslovljena u ovom radu.

Drugo što valja imati u vidu kada se sagledava značaj ove teme su različite kontroverze u tretmanu tematike Teritorijalne odbrane u našoj dnevnoj publicistici i periodici. To se pre svega odnosi na časopise i dnevna glasila izvan oružanih snaga koji imaju prevashodne političke, a ne stručne pretenzije. Te kontroverze u sagledavanju mesta i uloge, te značaja teritorijalne komponente u strukturi naših oružanih snaga idu od nekritičkog prenaglašavanja njihove doktrinarne uloge i mesta u sistemu ONO i DSZ, do takođe nekritičkog, potpunog negiranja bilo kakve njene uloge. U prvom slučaju ova komponenta oružanih snaga izdiže se na rang potpuno samostalne, samosvojne komponente i to do mere ili paralelnog vojnog sistema sa JNA ili njene potpune zamene, što bi imalo nesagledive negativne posledice za nezavisnost i bezbednost naše zemlje. U drugom slučaju osporava se uloga teritorijalne komponente i svako zalaganje za njeno jačanje proglašava se za anarho-liberalistički teorijski i doktrinarno-politički stav.

Kako svako preterivanje u jednu ili u drugu stranu ima štetnih posledica na jedinstvo politike i strategije izgradnje naših oružanih snaga, značajno je da se ova tema koja problematizuje odnos operativne i teritorijalne komponente naših oružanih snaga još jednom razmotri.

Razmatranje ove teme kreće se u okviru generalne hipoteze, odnosno generalnog konceptijsko-doktrinarnog opredeljenja: *oružane snage SFRJ su jedinstvene, sačinjene od dve komplementarne i relativno samostalne komponente oružanih snaga, od kojih svaka ima precizno utvrđenu doktrinarno-strategijsku ulogu koju ostvaruje u kontekstu jedinstvene strategije upotrebe na jedinstvenom jugoslovenskom ratištu i pod jedinstvenim sistemom rukovođenja i komandovanja.*

Dakle, jedinstvenost (komplementarnost uloga i delovanja), i relativna samostalnost jedne i druge komponente jedinstvenih oružanih snaga ne dovodi se u pitanje, ali se odlučno odbacuje svaki paralelizam u njihovoj izgradnji.

STRANA GLEDANJA NA ODNOS OPERATIVNE I TERITORIJALNE KOMPONENTE ORUŽANIH SNAGA

Ono što se u današnjem značenju podrazumeva pod pojmom teritorijalne odbrane nastaje u drugom svetskom ratu. Razlog je u tome što se u tom ratu menja značaj teritorije u pozadini. Ona postaje sve ugroženija dejstvima ratnog vazduhoplovstva, vazдушnim desantima, diverzijama, sabotажama, dejstvima partizana i dr. Odbrana od tih snaga i zadaci te vrste rešavaju se delom snaga operativne armije, policijsko-žandarmerijskim snagama, posadnim i stražarskim jedinicama i dr.

Pun procvat u razvoju teritorijalna komponenta oružanih snaga dostiže posle drugog svetskog rata. Tako se gotovo u svim zemljama Evrope i šire u svetu organizuje teritorijalna odbrana, čija namena, organizacija, veličina, mesto i uloga umnogome zavise od zvanične politike države, koncepcijsko-doktrinarnih opredeljenja i pogleda na rat i oružanu borbu u celini. Na različita rešenja, pored toga, utiču i mesto i uloga operativne armije, blokovska pripadnost i zadatak armije članice bloka u okviru zajedničkih oružanih snaga, značaj teritorije zemlje u skladu sa odbrambenim planovima bloka, ekonomska snaga i unutrašnja organizacija društveno-političkog sistema zemlje.

Korisno je navesti neka postojeća rešenja iz kojih se jasno može sagledati o kakvim se doktrinarnim opredeljenjima radi i kakvo je mesto, uloga i politika pojedinih zemalja. U nekim zemljama zapadne Evrope, teritorijalna odbrana je nacionalna vojska, oslonac je za razvoj ratne armije, dok je operativna armija u sastavu NATO. Kod drugih, deo teritorijalne odbrane se nalazi u pokretnim snagama NATO. U mnogim zemljama u okviru teritorijalne odbrane nalazi se civilna zaštita, žandarmerija i policijske snage. Ima slučajeva da se teritorijalna odbrana tretira kao poluvojna organizacija koja ne računa na podršku stanovništva, nema razrađen koncept odbrane u pozadini neprijatelja, a predviđa gerilske jedinice i popunjava se starijim godištim. Pojedina rešenja ukazuju na to da je teritorijalna odbrana rezerva kopnene vojske zajedno sa dobrovoljcima i da se predviđa kao moguća snaga za pojačanje u centralnoj Evropi u okviru snaga NATO pakta. Nadalje, u nekim zemljama teritorijalna odbrana kao organizacijski sistem snaga ne postoji. Rešenja se traže u ratu angažova-

njem nacionalne žandarmerije, konvencionalnih divizija koje nisu angažovane za druge ratne zadatke, pomorskih jedinica sa pomorskom žandarmerijom i jedinica ratnog vazduhoplovstva sa vazduhoplovnom žandarmerijom. Tako angažovane snage čine teritorijalno-operativnu odbranu.

Slična rešenja postoje i u istočnoevropskim zemljama, a razlike između pojedinih zemalja javljaju se s obzirom na njihovo mesto i ulogu u Varšavskom ugovoru. Pojedina doktrinarna opredeljenja tih zemalja predviđaju da teritorijalna odbrana pruža pomoć saveznicima u svim neborbenim zadacima, pa se time takve jedinice smatraju neborbenim jedinicama. Takođe, u nekim zemljama Varšavskog ugovora smatra se da u teritorijalnu odbranu spada PVO teritorije ili redovno služenje vojnog roka, zajednički poslovi i obaveze vezane za delovanje civilne zaštite itd. Međutim, vidljivo je, da su uloga i značaj teritorijalne odbrane oružanih snaga naglašeni u zemljama koje su uspele da u koaliciji zavrede veći stepen političke i vojne samostalnosti.

Na osnovu takvih opredeljenja koncipiran je sistem rukovođenja i komandovanja u pojedinim zemljama i opredeljeni osnovni zadaci teritorijalne odbrane u miru i ratu. Brojni zadaci i poslovi u miru i ratu mogli bi se uslovno grupisati u tri oblasti problema. Najbrojniji su neborbeni zadaci vezani za potrebe organa vlasti i infrastrukture, na primer: zaštita komunikacija i transporta, rešavanje zadataka javne bezbednosti, održavanje reda i unutrašnje bezbednosti zemlje, obezbeđenje važnih instalacija i skladišta, čuvanje državne granice, postavljanje raznih objekata infrastrukture, obezbeđenje saradnje operativne armije i organa vlasti, zaštita materijalnih dobara i drugi zadaci. Takođe brojni su i zadaci pozadinskog obezbeđenja na kojima se angažuje teritorijalna odbrana, kao što su: popuna gubitaka, pozadinsko obezbeđenje snaga na frontu po svim elementima, zbrinjavanje ranjenika, sanitetska pomoć prema frontu i pozadini, učešće u čuvanju ratnih zarobljenika, otklanjanje posledica nuklearnih udara, čuvanje i održavanje trupnih vežbališta i poligona, pozadinsko obezbeđenje blokovske grupacije na svojoj teritoriji, saobraćajno obezbeđenje snaga bloka, praćenje situacije u vazдушnom prostoru, meteorološka situacija i stanje na putevima.

Najmanje je zadataka u neposrednoj vezi sa oružanom borbom. Takvi zadaci usmereni su na obezbeđenje i zaštitu

mobilizacije, obezbeđenje operativnog manevra koalicionih snaga, borbu sa vazдушnim desantima, obezbeđenje i zaštiti prelaza na rekama i ostvarivanje sadejstva sa operativnom komponentom oružanih snaga.

Za obavljanje tako brojnih i raznovrsnih zadataka teritorijalne odbrane kako u zapadnim, tako i istočnoevropskim zemljama, obrazuju se pešadijski pukovi i brigade, granične jedinice, teški pešadijski pukovi, domobranske jedinice, stražarske jedinice, lovački bataljoni, psihološko-propagandne jedinice i dr. U sastavu teritorijalne odbrane postoje brojne jedinice za obezbeđenje reda i mira, npr: žandarmerijske, policijske, jedinice unutrašnje bezbednosti, čete granične zaštite, civilne odbrane i dr.

Brojni i raznovrsni zadaci nameću potrebu postojanja raznih rodovskih jedinica i službi ranga puka i bataljona, kao što su: jedinice PVO teritorije, veze, ABH zaštite, pontonirske, inženjerijski pukovi, transportne, tehničke, piro-tehničke, sanitetske, intendantske i druge jedinice.

U sistemu rukovođenja i komandovanja postoje različita rešenja zavisno od veličine i namene teritorijalne odbrane kao i teritorijalne podele društveno-političkog sistema date države. Odgovornost za teritorijalnu odbranu, rukovođenje i komandovanje na najvišem nivou obezbeđuje načelnik združenog generalštaba, generalštab kopnene vojske ili je direktno potčinjena ministarstvu odbrane. Po liniji subordinacije na nižem nivou obrazovane su komande teritorijalne odbrane na nivou vojnih oblasti, okruga, područja ili pokrajina, srezova i opština. Navedene komande i štabovi imaju u dosta slučajeva vojnoteritorijalnu funkciju, posebno u ratu.

Uočljivo je da, prema stranim gledanjima na mesto i ulogu teritorijalne odbrane u odnosu na operativnu armiju, teritorijalna komponenta oružanih snaga ima pomoćnu ulogu i težište njenog angažovanja je na neborbenim zadacima i zadacima pozadinskog obezbeđenja, a manjim delom angažuje se na borbenim zadacima i direktno konfrontira u oružanoj borbi. U dosta slučajeva ona je rezerva operativne armije koja se nalazi u sastavu koalicionih snaga.

Kada je reč o teritorijalnoj komponenti oružanih snaga u neutralnim i nesvrstanim zemljama Evrope, uočljivo je da je vrlo razvijena. Razvoju te komponente oružanih snaga pridaje se gotovo istovetan, a ponegde i veći značaj

kao i operativnoj komponenti. U stvari, zadaci i doktrinarna uloga te dve komponente se dopunjuju. To je i razlog da su jedinice teritorijalne komponente u tim zamljama višenamenske i sa dvostrukom operativnom vezom, i to: u vođenju borbenih dejstava, odnosno kada u tim dejstvima učestvuju i jedinice teritorijalne odbrane vezane su za operativnu komponentu oružanih snaga, a kada izvršavaju zadatke primarno vojnoteritorijalnog karaktera, tada su operativno vezane za tzv. civilnu zaštitu.

ČINIOCI OD KOJIH ZAVISI ODNOS OPERATIVNE I TERITORIJALNE KOMPONENTE ORUŽANIH SNAGA

Brojni su činioci koji uslovljavaju odnos operativne i teritorijalne komponente oružanih snaga – od socio-demografskih, geografskih, društveno-političkih, ekonomskih, tehničko-tehnoloških i vojnostrategijskih. Svi ti činioci zajedno, ali i pojedinačno, ispoljavaju uticaj nejednakog intenziteta na uspostavljanje odnosa između operativne i teritorijalne komponente oružanih snaga. Kada kažemo odnosa, mislimo na njihovu brojnu veličinu, organizacijsku i tehničko-tehnološku izgradnju, doktrinarnu i strategijsku ulogu i značaj i ukupno borbeno osposobljavanje za namenske zadatke. Ne opisujući detaljno sve te uticaje, jer bi to znatno premašilo ambicije ovog rada, naznačićemo dve grupe činilaca koji ispoljavaju – po našem sudu, najsnažniji uticaj na to kakvi će se odnosi uspostaviti između dve osnovne komponente oružanih snaga. Tu mislimo na društvene (političke i ekonomske) i na vojnostrategijske činioce.

Razume se, obe ove grupe deluju u međusobnoj interakciji, pri čemu se ne mora uvek raditi o potpunoj saglasnosti, odnosno o podudarnom smeru njihovog delovanja na odnos operativne i teritorijalne komponente.

Kada je reč o uticaju društvenih činilaca, tada se prevashodno misli na suštinske karakteristike društva svake pojedine zemlje u kojoj se konstituišu i operativna i teritorijalna komponenta oružanih snaga. Tu se kao odlučujući činioci javljaju: (1) ciljevi koje vodeće društvene snage definišu kao opštedruštvene, odnosno opštenacionalne, i (2) karakter organizacije odbrambene sfere društva, od čega zavisi u kojoj meri se ta organizacija temelji na opresivnoj etatičkoj snazi državnog aparata, a u kojoj meri

na društvenim odnosima koji omogućavaju građanima ulogu subjekta u odbrambenoj sferi društva, pa i u oružanim snagama.

Pod grupom vojnostrategijskih činilaca podrazumevaju se oni koje je moguće izraziti sintagmom »izbor strategijske koncepcije«. Bez pretenzije da detaljnije elaboriramo sadržaj kategorije »strategijska koncepcija« i njen uticaj na izbor oblika vojne organizacije, valja primetiti da su danas u osnovi važeća tri strategijska sistema: (1) sistem koji se temelji na strategiji uništenja, i taj sistem preferira operativnu komponentu oružanih snaga nad teritorijalnom, (2) sistem koji se temelji na strategiji iznuravanja ili iscrpljivanja koji preferira teritorijalnu nad operativnom komponentom oružanih snaga, a sve to je u funkciji preživljavanja, a ne postizanja vojne pobede na vlastitom ratištu osloncem na vlastite snage, i (3) sistem koji se zasniva na kombinovanju obe navedene strategijske koncepcije. Razume se, taj strategijski sistem i kombinovanje različitih snaga, sredstava i metoda delovanja nastoji da uvek na nov i originalan način uspostavi i optimalni odnos između operativne i teritorijalne komponente oružanih snaga. Pri tom, težište može biti i na jednoj i na drugoj, što će zavisiti od analize strategijske situacije i uslova koji je preovlađujuće opredeljuju.

Kada je reč o odnosu operativne i teritorijalne komponente oružanih snaga, treći strategijski sistem podjednako vrednuje i jednu i drugu komponentu i nastoji da ih razvije kao komplementarne komponente, koje jedna drugu podupiru i potpomažu, a ne negiraju niti potiru. Upravo je to temeljni doktrinarni, koncepcijski i teorijski stav na osnovu kojeg mi u našoj strategijskoj koncepciji izgrađujemo oružane snage i uspostavljamo odnos među njihovim komponentama.

ODNOS OPERATIVNE I TERITORIJALNE KOMPONENTE NAŠIH ORUŽANIH SNAGA

Sinteza delovanja osnovnih društvenih i vojnostrategijskih činilaca rezultira *dvokomponentnom strukturom* oružanih snaga SFRJ, što čini jednu od temeljnih karakteristika naših oružanih snaga i istovremeno jedno od krupnijih dostignuća u njihovoj ukupnoj izgradnji. Dvokompo-

nentna struktura naših oružanih snaga proističe iz suštinskih odrednica našeg društvenog uređenja i doktrinarno-strategijske uloge koju one imaju u okviru naše odbrambene doktrine. Valja napomenuti da su nam u izgradnji oružanih snaga i u izboru modela vojne organizacije na raspolaganju bila dva u istoriji poznata modela: (1) model stajaće, operativne vojske, u čemu je klasična vojna misao imala najviše iskustava, te (2) model milicijske vojske, u čemu su iskustva narodnih ratova vrlo kontroverzna. Jugoslavija se odlučila za kombinaciju jednog i drugog modela, uz stalno traganje za optimalnim odnosom brojne veličine jedne i druge komponente i usklađivanje toga odnosa sa dinamikom njihove tehničke modernizacije i svim drugim relevantnim činiocima od kojih zavisi izgradnja oružanih snaga svake zemlje, uz neophodni uticaj specifičnosti društvenog uređenja i usvojenih strategijskih koncepcija.¹

Zašto u našoj koncepciji i politici razvoja oružanih snaga nismo mogli težišno, odnosno kao jedino rešenje, prihvatiti nijedan od ova dva navedena osnovna modela ili oblika vojne organizacije? Bez detaljnijeg upuštanja u odgovor na to pitanje, možemo reći da su razlozi i društvene i vojnostrategijske prirode: (1) društveni činioci imperativno su nametnuli zahtev za podrštvljavanjem odbrane u svim njenim strateškim elementima, a to znači i u području izgradnje i organizacije oružanih snaga i to u smislu da osnovni društveni subjekti moraju dobiti odgovarajuće ingerencije u izgradnji, osposobljavanju i opremanju oružanih snaga i to je učinjeno preko modela Teritorijalne odbrane, odnosno tzv. milicijskog oblika vojne organizacije u našim uslovima; (2) vojnostrategijski uslovi su, s obzirom na odnos operativne i teritorijalne komponente oružanih snaga nametali dve vrste zahteva. Prvo, da moramo imati komponentu koja će obezbediti masovnost borbenih dejstava na celom ratištu i u svim strategijskim uslovima, što je bitna karakteristika naše doktrine oružane borbe i naše strategije i da obezbedi punu borbenu kontrolu teritorije i efikasnu zaštitu funkcionisanja našeg sistema u ratu. Drugo, u strukturi oružanih snaga moramo imati takvu komponentu koja će svojim visokim stepenom borbene gotovosti i udarnom moći biti u stanju da prihvati prvi strate-

¹ Detaljnije videti: Branko Mamula, *Savremeni svijet i naša odbrana*, VIZ, Beograd, 1985, str. 124-136.

gijski udar agresora, obezbedi mobilizaciju i nastavi borbu protiv glavnih snaga agresora. Time ova komponenta obezbeđuje vođenje pobedonosnih operacija visokog intenziteta, a i jedna i druga komponenta uslove za vođenje dugotrajnog iscrpljujućeg rata do konačne vojne pobeđe, ako nam takav rat bude nametnut.

Na osnovu rečenog može se zaključiti da obe komponente jedinstvenih oružanih snaga SFRJ – operativna i teritorijalna – u našem stratezijskom sistemu imaju tačno uvrđenu doktrinarno-stratezijsku ulogu.

a) *Operativna komponenta* – Jugoslovenska narodna armija u kombinovanoj strukturi oružanih snaga SFRJ osposobljena je da primi prvi stratezijski udar agresora i spreči iznenadnu agresiju. To, praktično, znači da JNA kao operativna komponenta vrši stratezijski doček, što inače čine sve armije sveta. U okvirima toga dočeka, ona bi vodila operacije, bojeve i borbe na glavnim stratezijsko-operativnim i taktičkim pravcima i prostorijama, i protiv glavnih snaga agresora, u zahvatu fronta i u vlastitoj pozadini (kada je reč o borbi protiv krupnih oklopno-mehanizovanih snaga koje bi ostvarile brze i iznenadne prodore u dubinu teritorije i protiv krupnih vazdušnodesantnih sastava).

Takvom svojom doktrinarnom ulogom ova komponenta oružanih snaga SFRJ obezbeđuje mobilizaciju ratnih oružanih snaga i mobilizaciju svih struktura društva, a time i što uredniji prelazak zemlje na ratno stanje. U miru, Jugoslovenska narodna armija obezbeđuje obuku stanovništva za oružanu borbu i predstavlja snagu odvracanja potencijalnih agresora i svih destruktivnih snaga unutrašnjeg neprijatelja koje bi u uslovima raznovrsnih socijalnih i međunacionalnih tenzija mogle direktno i drastično ugroziti ustavni poredak i avnojevske temelje naše državne zajednice.

Za ovako definisanu stratezijsku ulogu, operativna komponenta je sastavljena od svih vidova oružanih snaga (Kopnena vojska, Ratno vazduhoplovstvo i protivvazдушna odbrana i Ratna mornarica i obalska odbrana) i svih rodova i službi koje zahteva savremeni rat i oružana borba. Ti delovi su tako skladno ukomponovani da se, po potrebi, mogu sastavljati različiti združeni taktički i operativni sastavi i stratezijske grupacije za raznovrsne zadatke na ratištu.

Što se tiče tehničke opremljenosti ove komponente oružanih snaga, ona je na nivou savremenih armija sveta, razume se, prateći pri tom ukupne materijalne i tehnološke mogućnosti zemlje. Značajno je istaći da u visokom procentu obezbeđujemo popunu oružanih snaga tehničkim sistemima iz vlastite proizvodnje, a samo delimično uvozimo neke sisteme za koje nam se ne isplati (zbog malih serija) razvijati vlastitu proizvodnju ili za koje, zbog nedovoljne tehnološke razvijenosti industrije, još uvek to nismo u stanju.

Bitno je istaći da nam ukupna materijalna razvijenost društva, stepen tehnološke i industrijske razvijenosti zemlje, u materijalnom pogledu garantuje samostalnost i nezavisnost odbrambene doktrine. Razume se, kod konkretne ocene i procene ukupnih materijalnih i drugih resursa naše odbrane, valja imati u vidu da se to stanje menja od jednog do drugog društvenog stanja, da postojeća društvena kriza ozbiljno ugrožava daljnji razvoj borbene moći oružanih snaga kao što, uostalom, ugrožava i sve druge razvojne programe i reformske zahteve na najširem društvenom planu.

b) *Teritorijalna komponenta* oružanih snaga SFRJ namenjena je za vođenje masovnih borbenih dejstava na celokupnom ratištu, uključujući i prostorije koje bi agresor uspeo privremeno da zaposedne. Dejstvom te komponente oružanih snaga obezbeđuje se neprekidnost oružane borbe na celokupnom ratištu i onda kada bi agresor uspeo da ovlada prostorom i da na njemu uspostavi svoj okupacioni sistem. Time se faktički negira okupacija i agresorov okupacioni sistem, obezbeđuje uspešno funkcionisanje našeg društveno-političkog i ekonomskog sistema u ratu i puna borbena kontrola teritorije.

U najtežim strategijskim uslovima, kada bi nadmoćnije snage agresora uspele da ispresecaju ratište duž glavnih operativnih i taktičkih pravaca, da uspostave kontrolu glavnih strategijskih objekata na ratištu, kada bi dejstva krupnih razmera naše operativne vojske bila praktički nemoguća, oružane snage bi se u celini prilagođavale novonastalim uslovima, a teritorijalno-partizanska komponenta na sebe preuzimala težište borbenih dejstava. U početnim operacijama, a i daljem toku rata, ta komponenta oružanih snaga SFRJ treba uspešno da sadejstvuje operativnoj kom-

ponenti zatvaranjem pomoćnih pravaca i vodeći borbu protiv slabijih snaga agresora.

Da bi mogla u praksi da realizuje takvu doktrinarnu ulogu, teritorijalna komponenta, njene jedinice i sastavi formiraju se u okviru matične teritorije, pretežno na njoj vode borbena dejstva, ali se delom tih snaga može ostvariti i manevar širih razmera. To i jeste razlog što je ta komponenta sastavljena iz dva dela: *prostornih snaga* koje prevashodno deluju u okviru matične teritorije i *manevarskih snaga* koje dejstvuju na širem području i vode ofanzivna dejstva širih razmera.

Teritorijalna komponenta je organizovana, opremljena i osposobljena za brzi pokret i borbena dejstva izvan komunikacija, logistički je u potpunosti oslonjena na resurse i kapacitete vlastite teritorije, a naoružana je i opremljena lakim naoružanjem i masovnim prenosnim sistemima za blisku protivklopnu borbu i za borbu protiv ciljeva u vazдушnom prostoru na malim visinama, pretežno borbenih helikoptera i avijacije za podršku trupa na bojištu. Za sa dejstvo teritorijalna komponenta se ojačava i sredstvima vatrene i druge podrške višeg nivoa.

Sagledavajući kombinovanu strukturu oružanih snaga SFRJ, može se uočiti nekoliko pravilnosti: (1) radi se o masovnim oružanim snagama koje masovnošću i kvalitetom ljudskog činioca rata kompenziraju neke nedostatke u materijalno-tehničkom faktoru koje za sada ne možemo izbeći, (2) obe komponente oružanih snaga su ravnopravne i čine jedinstvene oružane snage SFRJ, pri čemu je Jugoslovenska narodna armija zajednička oružana sila svih naroda i narodnosti Jugoslavije, a Teritorijalna odbrana najmasovniji oblik oružanog organizovanja naroda za oružanu borbu, (3) efikasnost tako organizovanih i opremljenih oružanih snaga dolazi do punog izražaja samo u borbenim dejstvima na vlastitom ratištu i osloncem na svoj narod, pa kao takve nisu i ne mogu biti agresivno nastrojene ni prema kojoj susednoj zemlji, već su isključivo namenjene i osposobljene za odbranu teritorijalnog integriteta zemlje i slobode svoga naroda, (4) kombinovana struktura oružanih snaga omogućuje izbor optimalnih modela strategijskih dejstava i njihovo prilagođavanje određenoj strategijskoj situaciji na ratištu. U osnovi radi se o kombinovanom frontalno-partizanskom obliku oružane borbe, što podrazumeva specifičan odnos prema prostoru kao faktoru rata, di-

verzifikaciju oružanih snaga i raznovrsnost njihovih borbenih dejstava na taktičkom, operativnom i stratezijskom nivou, (5) oružane snage SFRJ su tako organizovane, opremljene i osposobljene i na takvom stepenu borbene gotovosti da su u stanju odmah prihvatiti oružanu borbu visokog intenziteta protiv svakog agresora, a njihova snaga i broj narastaju po meri izvršenja mobilizacije. Time one predstavljaju snažan faktor odvracanja oružane agresije i garanciju uspešnog vođenja opštenarodnog odbrambenog rata.

*

Na kraju ovog razmatranja o odnosu operativne i teritorijalne komponente u okviru naših oružanih snaga nameće se nekoliko zaključaka.

1. Oružane snage SFRJ su jedinstvena oružana sila sastavljena od dve osnovne komponente: Jugoslovenske narodne armije kao operativne i Teritorijalne odbrane kao teritorijalne komponente. Takva struktura implicirana je kako društvenim tako i vojnostrategijskim činiocima i uslovima.

2. Svaka od navedene dve kategorije, odnosno komponente imaju jasno i precizno utvrđene i definisane doktrinarno-strategijske uloge, koje su međusobno komplementarne. Tu komplementarnost valja izraziti kako celokupnom normativnom i uputstvenom regulativom, tako još više odgovarajućom politikom i praksom planiranja i ostvarivanja ukupnog borbenog razvoja i izgradnje kako bi se izbegao svaki paralelizam i imitiranje jedne komponente drugom.

3. Pogrešne su teze i nastojanja koje idu za tim da operativnu komponentu svedu u okvire federalne vojske iako je federacija najodgovornija za njeno opremanje i osposobljavanje, jer je JNA zajednička oružana sila svih naroda i narodnosti, deetatizirana i demokratizovana do mere koju dozvoljava u osnovi monistički tip vojne organizacije², sa svim atributima temeljnih vrednosti našeg društva koje karakterišu unutrašnje odnose u JNA. Takođe, pogrešna je teza i nastojanje da se teritorijalna komponenta proglasi nekakvom republičkom vojnom organizacijom, iako republike uistinu imaju veliku odgovornost u njenom opremanju

² Detaljnije videti: Profesor dr Mensur Ibrahimpašić, *Monizam vojne organizacije*, »Vojno delo«, br. 1/89.

i osposobljavanju. Jedinstvena doktrina, jedinstveno ratište, jedinstvo borbe i otpora na celokupnom prostoru SFRJ imanentno nameću jedinstvo oružanih snaga kojima se komanduje u okvirima jedinstvenog sistema rukovođenja i komandovanja, ali se time ničim ne dovodi u pitanje subjektivitet društveno-političkih zajednica u pogledu organizovanja i vođenja opštenarodnog otpora na svojoj teritoriji.

4. Operativna i teritorijalna komponenta naših oružanih snaga u našoj doktrini i strategiji i u našim sistemskim rešenjima imaju ravnopravan tretman bez obzira što se težišta i prioriteti u izgradnji, opremanju u miru i u strategiji upotrebe u ratu mogu, shodno proceni strategijske situacije na ratištu, prenositi sa jedne na drugu komponentu. Nema u svetu nijednog strategijskog sistema u kojem te dve komponente imaju tako ravnopravan tretman, već je težište na jednoj komponenti, zavisno od toga za kakvu su se strategijsku koncepciju opredelile pojedine zemlje i države. Osnovu za takav ravnopravni tretman i status obeju komponentata naših jedinstvenih oružanih snaga čini naša *strategija kombinovanja* čija je vojna suština kombinovani oblik oružane borbe, koji bi se u praksi rata ostvarivao sintezom borbenih dejstava u zahvatu fronta, u vlastitoj pozadini i na privremeno zaposednutoj teritoriji (u pozadini neprijatelja). A takav strategijski model ne bi bilo moguće realizovati isključivim osloncem ni na jednu komponentu uzeto zasebno, već samo na njihovu sintezu.

S U M M A R Y

RELATIONSHIP BETWEEN THE OPERATIVE AND TERRITORIAL COMPONENTS OF THE ARMED FORCES

In the part of the article are analysed different views on the operative and territorial components in foreign armies and a conclusion is drawn that in most of foreign armies the territorial component plays an auxiliary role in comparison with the operative component. It is mostly engaged in carrying out non-combat tasks, while its engagement in the armed combat as the main contents of war plays a secondary role.

Further on the author presents and discusses our conceptual-doctrinary views on these components of the armed forces of SFRY.

The operative and territorial components of the armed forces have in our doctrine and strategy equal significance, notwithstanding the fact that the accents and priorities in development and equipping in the time of peace, and in the strategy of their employment in war, can be placed on either of them

according to the estimate of the strategic situation in our theatre of war. Such status of both of these components of our armed forces ensues from our *strategy of combination*, whose military substance is the combined form of the armed struggle, which would be realized in the war practice by a synthesis of combat operations in the front zone, in own rear areas and in the part of territory which should be temporarily taken by the aggressor.

Erroneous are tendencies of degradation of the operative component of the armed forces of SFRY to the framework of federal Army, since the Yugoslav People's Army is the common armed force of all nations and nationalities of Yugoslavia. Equally unacceptable are theses which tend to proclaim the territorial component of our armed forces a kind of military organization of Yugoslav federal republics, even though these republics bear great responsibility in its equipping and preparation.

Our consolidated doctrine, our indivisible theatre of war, and the indivisibility of combat and resistance in the entire territory of SFRY immanently impose the unity of the armed forces of the country, commanded and controlled within the frames of a unified command and control system.

R É S U M É

LE RAPPORT DES COMPOSANTES OPERATIONNELLE ET TERRITORIALE DES FORCES ARMÉES

Dans la première partie de son travail, l'auteur analyse les différents points de vue au sujet des composantes opérationnelle et territoriale des forces armées étrangères et conclut que dans la majeure partie des armées étrangères la composante territoriale joue un rôle secondaire par rapport à celle territoriale. Principalement engagée en dehors des combats, elle peut être affectée aussi, mais dans des proportions moindres, dans la lutte armée qui est le principal contenu de la guerre.

Plus loin, l'auteur traite de nos options conceptuelles-doctrinales concernant l'utilisation de ces deux composantes dans les forces armées de la RSFY.

D'après la doctrine et la stratégie yougoslaves les deux composantes des forces armées sont égales, nonobstant que les objectifs principaux et les priorités à accorder en matière d'édification et d'équipement en temps de paix et la stratégie de leur emploi en temps de guerre peuvent changer, l'accent étant mis sur l'une ou l'autre composante selon l'appréciation de la situation stratégique sur le théâtre de la guerre. Ce statut des deux composantes des forces armées uniques de la RSFY découle de notre *stratégie de combinaison* qui militairement se traduit essentiellement par une forme combinée de lutte armée et qui, dans la pratique de la guerre, se traduirait par la synthèse des actions de combat dans la zone du front, dans nos propres arrières et en territoires provisoirement occupés.

C'est une tentative erronée que de voir la composante opérationnelle des forces armées de la RSFY réduite à l'armée fédérale, car l'Armée yougoslave populaire est une force armée commune à toutes les nations et nationalités; inacceptables sont aussi les thèses selon lesquelles la composante territoriale devrait être proclamée organisation militaire de la République, quoique cette dernière assume une grande responsabilité en matière d'équipement et de formation.

L'existence d'une doctrine unique, un théâtre de la guerre unique, l'unité de la lutte et de la résistance sur l'ensemble du territoire de la RSFY imposent inévitablement des forces armées uniques commandées par un système de direction et de commandement unique.

РЕЗЮМЕ

СООТНОШЕНИЕ ОПЕРАТИВНОГО И ТЕРРИТОРИАЛЬНОГО КОМПОНЕНТОВ В ВООРУЖЕННЫХ СИЛАХ

В первой части труда автор анализирует различные взгляды на оперативный и территориальный компоненты в иностранных армиях и делает вывод, что в большинстве иностранных армий территориальный в отношении к оперативному компоненту имеет вспомогательную роль. Он преимущественно используется для небоевых задач, а меньшей частью в вооруженной борьбе, как основном содержании войны.

Потом автор рассматривает положения нашей концепции и доктрины о этих компонентах вооруженных сил СФРЮ.

Оперативные и территориальные компоненты вооруженных сил в нашей доктрине и стратегии равноправны, несмотря на то, что главное внимание и приоритеты в строительстве, оснащении в мирное время и в стратегии использования в военное время, в зависимости от оценки ситуации на театре войны, переходят с одного компонента на другой. Основу для такого статуса обоих компонентов единых вооруженных сил СФРЮ составляет наша *стратегия комбинирования*, военной сущностью которой является комбинированная форма вооруженной борьбы, реализуемая в военной практике путем синтеза боевых действий в полосе фронта, в собственном тылу и на временно занятой территории. Ошибочными являются стремления, пытающиеся оперативный компонент вооруженных сил СФРЮ ограничить на рамки федеральной армии, ибо Югославская народная армия является общей вооруженной силой всех наций и народностей Югославии, а также и те неприемлимые тезисы, объявляющие территориальный компонент какой-то республиканской военной организацией, хотя республики несут большую ответственность за ее оснащение и подготовку.

Единство доктрины, единство театра войны, единство боевых действий и сопротивления на всей территории СФРЮ имманентно навязывает единство вооруженных сил, которыми командуются в рамках единой системы управления.